

4. Фуко М. Что такое Просвещение // Вестник Московского университета. - Сер. 9. Филология. - № 2. - 1999. - С. 132-149.
5. Alexander J. C. Local Cosmopolitanism // Global dialogue. – 2012. – Vol. 2. – №3 . – P. 10-11.
6. Beck U, Giddens A., and Lash S. Reflexive Modernization. – Cambridge; Polity, 1994.
7. Beck U. New modern in modern society // Theory, culture and society. – L., 1992. – Vol. 9. – № 2.
8. Гидденс Э. Последствия современности /Энтони Гидденс. – М.: Практика, 2011.
9. Delanty G Social Science: Beyond Constructivism and Realism. – Buckingham: Open Un. Press, 1997
10. Гидденс Э. Девять тезисов о будущем социологии // THESIS: теория и эмпирия экономических и социальных систем. – М.: 1993, Т. 1. – № 1. – С. 57 – 81.

Отримано 10.04.2015 р.

УДК: 316.356.2

Малес Л.В. °

Київський національний університет імені Т.Шевченка, факультет соціології, докторка соціологічних наук, доцентка

ГЕНДЕРНА ТА ІНТЕРСЕКЦІЙНА ДИСКРИМІНАЦІЯ В МАТЕРИНСТВІ

Стаття присвячена соціологічним сенсам материнства. Авторкою доводиться, що тема материнства дуже важлива для соціологічного вивчення. Це продемонстровано через постановку проблеми гендерної та інтерсекційної дискримінації, пов'язаної з материнством. Виявлені обставини, що породжують бар'єри для мобільності жінок з малими дітьми та поміщають їх у гетто, показана соціальна неоднорідність у можливостях мобільності.

Ключові слова: материнство, гендерна дискримінація, інтерсекційність, гетто

Статья посвящена социологическим смыслам материнства. Авторкой доказывається, что тема материнства очень важная для социологического изучения. Это продемонстрировано путем постановки проблемы гендерной и интерсекционной дискриминации, связанной с материнством. Выявлены условия порождающие барьеры мобильности женщин с маленькими детьми и помещают их в гетто, показана социальная неоднородность в возможностях мобильности.

Ключевые слова: материнство, гендерная дискриминация, интерсекционность, гетто

The article is devoted the sociological sense of motherhood. Author shows that motherhood is very important for sociological study. It is demonstrated in problematization gender and intersection discrimination concerning to motherhood.

The conditions give rise to barriers to the mobility of women with small children and put them in the ghetto, shows the social heterogeneity of the possibilities of mobility.

Keywords: *motherhood, gender discrimination, intersection, ghetto*

Актуальність пропонованої теми викликана не з середини академічного дискурсу, а, вдаючись до тавтологій, найактуальнішими викликами, перед якими опинилося українське суспільство. Це, найперше – війна. Саме вона змінила життя і ставлення до життя більшості людей, змістила ролі і не в останню чергу гендерний лад. За цих умов жінка почала сприйматися, з одного боку, все більше у публічному просторі – на Майдані, у вирі революції, АТО. Але, з іншого, – навіть тут погляд частіше проходив крізь призму патріархатної оптики, видаючи стереотипні результати [13]. Так, на Майдані жінку бачили перш за все у нарізанні бутербродів, а у контексті війни лише як матір чи дружину солдата. Навіть, якщо це солдат лише потенційний. „Фронту потрібні нові воїни” – ось так аргументував свою радість, що народжу сина, один із лікарів, коли прийшла на огляд під час вагітності. Тож, хоч і не маємо військового стану, але поряд із іншими обмеженнями (на фінансування соціальної та культурної сфер, програм розвитку), сьогодні стикаємося із обмеженнями розпочатого у ХХ столітті гендерного емансипаційного процесу. Останнє проявляється легітимацією неотрадиціоналізму [4, с.83-121].

Посилення уваги до питань національної безпеки зумовлює зведення соціальної ролі жінок до материнства, збільшення соціальної норми репродукції, тобто сприйняття жінки як постачальниці людського мобілізаційного ресурсу. Водночас материнство подається винятково як «щасливе», практика елімінації всіх проблемних його аспектів вже давно усталена. Що вже очікувати тут соціологічного критичного аналізу, якщо вже й війну з метою патріотичного виховання державні інституції романтизують та героїзують, всіляко уникаючи кривавих, насильницьких, брудних її сторін.

Тим часом тема материнства криє багато проблемних питань, які проявляються, варто почати її досліджувати [2]. Саме з огляду на цю суспільну та дискурсивну ситуацію посилюють свою актуальність академічні способи дослідження соціальних, зокрема, дискримінаційних проблем материнства.

Окрім «безпроблемності» вітчизняний дискурс материнства також десоціологізований. Обговорення материнства майже не виходить на соціальний рівень, а бере його як природну даність, ігноруються процеси його культурної відтворюваності, ресурсної нерівності тощо. Про материнство зазвичай чуємо в приватному колі, у медіа, в експертному медичному та правничому колі, а ще, в останні десятиліття, в психології. І в усіх цих дискурсивних контекстах це питання зосереджується на рівні особистості жінки, не виходячи на груповий чи загальносуспільний.

З основної бібліографії питання складається враження, що тема материнства зовсім несоціологічна. Адже ті кілька видань із терміном „материнство” у назві, які видала пошукова система Центральної наукової бібліотеки імені Вернадського стосуються медицини, права та психології [14-16]. Звичайно ж, застосування гнучкіших алгоритмів пошуку дає змогу вийти на значно більшу номенклатуру видань (пошук у каталозі Наукової бібліотеки імені Максимовича дає вже 169 різних видань). Проте вони так само перебувають у тих

самих царинах. До них ще додається літературознавство чи філософія, але тут тема материнства це скоріше образ, так званий „архетип”, метафора.

Але така неувага української соціології до проблематики материнства, гадаю, тимчасова, бо питання нерівності та дискримінації в сім’ї буквально і фігурально народжуються. На це було акцентовано ще у другій хвилі фемінізму, що відобразилося у гаслі Керол Геніш «особисте – це політичне» [6]. Чи, приміром, у марксистській тезі про те, що саме в сім’ї твориться і відтворюється робоча сила, необхідна для функціонування економіки, зокрема капіталістичною. Ось як її подає у своєму огляді Гейл Рубін: „Як раз через відтворення робочої сили жінки стають однією з ланок у ланцюгу відтворення додаткової вартості, котра стає *sine qua pop* капіталізму” [20, с.94].

І соціологічне дослідження чи не найкраще здатне деконструювати соціальну нерівність та дискримінацію у приватній сфері загалом та зокрема в материнстві. Так проведене у середині ХХ століття Бетті Фрідан дослідження жінок білого середнього класу в США [5] підважило багато загальносоціологічних та повсякденних уявлень, породжених парсоніанським статево-рольовим розподілом функцій у сім’ї. Його результати виявили численні проблеми жінок-матерів за позірним благополуччям життя у приміських котеджах середнього класу в Америці.

На наших же теренах соціологічне дослідження теми материнства, яка досі займає собою ліву частку питання батьківства загалом¹, лише розпочинається. Його концептуалізацією, зокрема займається Стрельник Олена у своєму докторському проекті, висвітлюючи у публікаціях [22-25]. Це, почасти, зумовлено загалом малою увагою вітчизняних суспільних наук до всіх питань, які зараховуються в них не до публічних чи загальносуспільних, а до приватних. А приватна царина, у свою чергу, маркується як особиста справа людини та її родини. Тобто як недоступна для дослідження, а будь-яке втручання в неї вважається неприпустимим. Особливо це прагнення відгородження в сім’ї від інституційного впливу характерне для тоталітарних суспільств. Про це свідчить і нині поширений у публіцистиці вираз „сім’я – фортеця моя”, тож не дивно, що навіть насильство у сім’ї лиш у 2002 році почало трактуватися як кримінальний злочин, а не приватна справа сім’ї [10].

Приватизація материнства, відмова йому в загальносуспільному статусі та соціальній обумовленості пов’язана з патріархатною культурою, яка ще багато в чому визначає у нашому суспільстві гендерні відносини, зокрема так званий розподіл сфер: жінці належить сімейна, приватна сфера, а чоловікові весь інший світ. Тому для академічних кіл жінки зі своїми проблемами у материнстві частіше виявляються невидимими, а їх оприявлення потребує звернення до епістемології комори².

Єдине, що в академічній науці та державному управлінні обліковується і перебуває на постійному контролі – це кількісний бік материнства,

---

¹ Проблема в принципі стосується всього батьківства, та позаяк БАтьківство нині лише починає освоювати доглядову працю на тому ж рівні (Марценюк Тамара <http://hromadskeradio.org/2015/06/28/buti-tatom-i-mamoyu-v-ukrayini/>), то й досвід його проживання ще дуже обмежений

² Ця метафора невидимості розроблена в однойменній праці Ів Кософськи Седгвік (Eve Kosofsky Sedgwick) „Епістемологія комори” („*Epistemology of the Closet*”).

народжуваність [21]. Адже, на переконання людей від влади чи науки, висока народжуваність має забезпечувати такі важливі для економіки та національної безпеки трудові та мобілізаційні ресурси.

Тому то те, що материнство пов'язане із цілим рядом соціальних процесів та культурних чинників, дізнаємося не із звернення до пострадянської, а зарубіжної соціологічної літератури (напр., збірник «Mothers, Mothering and Motherhood across Cultural Differences»; статті Nicole Rousseau, Jiyoung Chae, Julie Cooper, Trudie Knijn [7; 8; 3; 1; 9]). Хоча ці публікації так само далеко не вичерпують ще всього спектру проблематик і навряд чи можуть бути перенесені на інший соціокультурний ґрунт.

Таким чином, підсумовуючи загальний стан академічної та, вужче, соціологічної уваги до питання дискримінації жінок в материнстві, зауважуємо її загальну слабку розробленість, більш того, не визнання даної теми як належної до суспільних наук. Спробуємо подальшим розглядом це спростувати, продемонструвавши соціологічність проблематики гендерної та інтерсекційної дискримінації в материнстві. Саме це і стане **метою** нашої розвідки. Основним її методом залучимо автоетнографію, що фіксує як типовий, так і унікальний досвід, а також статистичні і соціологічні дані, їх аналіз (гендерний, критичний та соціокультурний).

Ми вже якось звикли, що в очікуванні чи з появою статусу матері жінки різко втрачають мобільність, ба навіть „геттоїзуються” – замикаються в обмеженому просторі дому. Так уже вагітні відповідно до медичних засторог, повсякденних уявлень та традиційної культури мають різко зменшити свої пересування, їх інтенсивність та дальність. Проте в передчутті значно більшого обмеження, яке пророкують жінкам з появою дитини, часто саме жінки при надії проявляють таки завидну мобільність, прагнучи поподорожувати, завершити навчання, проекти, а найбільше ремонти – встигнути все.

Але, якщо в очікуванні дитини можна зберігати активність беручи всю відповідальність на себе та самостійно знаходячи потрібні знання і тим долати перешкоди неповороткої державної системи охорони здоров'я, то по її народженню значно збільшуються клопоти, додається відповідальність за дитину, а щодесятиліття суттєво зростають вимоги до звання „хорошої матері”¹. Для виконання сучасних завищених очікувань від ролі матері жінка має щонайменше на 3-6 років відмовитися від сну, професії, особистого простору та часу, будь-яких, окрім дитячих інтересів, втратити фінансову самостійність, сидіти вдома і повністю віддатися на милість родині чи мізерну допомогу органів опіки.

До всього того жінка має відмовитися від свого „Я”, замінивши його на „ми”, яке позначає винятково активність та досягнення дитини. Таку мовленеву стратегію спостерігаємо й у високостатусних жінок. Так, головна редакторка Видавництва Старого Лева Мар'яна Савка „звітувала” у своєму ФБ „Нам сьогодні два місяці! Ми вже багато чого вміємо. Вміємо чарівно посміхатися і робити хитрі очка, вміємо репетувати з півоберта, вимагаючи і домагаючись свого, вміємо

---

¹ Якщо в традиційному суспільстві вже те, що дитя виживало, було добре, в індустріальному, важило, щоби воно було нагодоване і здорове фізично, то в постіндустріальному уже як обов'язкові додаються вимоги до психічного та інтелектуального розвитку обов'язкові. Цікаво, що, як зауважує згадувана дослідниця материнства Олена Стрельник, вимоги до виконання ролі «хороших батьків» не симетричні для жінки та чоловіка [25].

весело гукати в діалозі з татом чи мамою...” На уточнення, про кого ще мовиться, раз такий займенник, відповіла: “нам - це ми про сина”¹.

Про невдячність такої самопожертви детальніше прописано у статті „Романтичні й неотрадиціоналістські мотиви культури в реакції на урбанізаційні процеси в українському суспільстві ” [11], її ж руйнівні наслідки для самоусвідомлення жінки і її психічного стану у згадуваній праці «Містика жіночності» показала Бетті Фрідан [5]. Вона проводила своє дослідження у середині минулого століття, коли парсоніанська модель статевого розподілу компетенцій у подружжі на дім (жіноча) та світ (чоловіча) набула найбільшого поширення. Висновки авторки невтішні, адже жінки в „золотій клітці”, тобто із заможного передмістя, виявилися далеко не щасливими.

Це ж зауважили і студентки факультету соціології та психології, інтерпретуючи урбаністичні фото в ході виконання завдання практикуму «Проживання чоловічого і жіночого у просторі міста: умови й артефакти». Буквалізуючи метафору «золота клітка» одна з них виокремила ґрати як диференціюючий позначник архітектури. „Цікаво, що якщо навести словосполучення «ґрати на вікнах» чоловікові та жінці, перша асоціація, яка у них виникне, скоріш за все, буде різною. Так, для них обох ґрати – це позбавлення волі, але для чоловіка свободи фізичної (просто кажучи, ув'язнення); для жінки ж – свободи психологічної, особистісної. При тому, якщо поневолювачем для чоловіка буде «закон», то для жінки – чоловік. Виникає образ домогосподині, що денно сидить у чотирьох стінах, з яких лиш є лиш два виходи – двері та вікно. Та у двері вийти надто важко і небезпечно, а у вікно – просто, легко, навіть не вийти, а вилетіти у той уявний світ, де нема «коханого» чоловіка, «затишної» квартири і обридлого, безсенсового, «не свого» життя ” (Марія Диденко) [12, с. 181].

В патріархатному наративі медіа чи освіти часто згадують вислів з української традиційної культури, який має продемонструвати, що гендерної дискримінації та проблем у нас немає: „чоловік за один кут хату тримає, а жінка за – три”, але ж той один – це червоний кут, тобто єдиний сакральний! У цьому зв'язку можна згадати класичну працю «Структура кабінського дому» П'єра Бурдьє, де задається традиція соціологічного аналізу гендерованості розподілу простору дому в традиційній культурі берберських народів, він зазначає, що саме темний, північний бік закріплений за жінкою. Тож так чи інакше, структура простору дому розміщенням жінок, дітей та немічних позбавляє їх влади.

Якщо ж розглядати дім як локацію, то досі в українському суспільстві ситуація материнства у повсякденному та публіцистичному дискурсі постає як дилема: „дім чи робота”, „занедбання себе чи дитини”. Це пояснюється тим, що, стартуючи однаково – дім, садок, школа, виш, місце праці – саме жінка за поодинокими винятками при народженні дитини залишається вдома її доглядати. І якщо для чоловіка поява дитини майже не позначається на кар'єрних планах, то наслідки цієї події для жінки означає переривання попередньої траєкторії і зміну всього життєвого світу із подальшим складним поверненням на попередні позиції через кілька років, а то й полишенням їх на все життя. Ці гетто спальних районів

¹ <https://www.facebook.com/marjana.savka/posts/10205514743962185>

великого міста вповні збігаються із відомими випадками етнічних чи релігійних гетто.

Нині існують як проваджувані інституційно (державою через дитсадочки, а ринком – дитячими кімнатами і аніматорами в ТРЦ), так і належні самій жінці варіанти виходу з цих концентричних концентраційних кіл дім-двір, дім-майданчик-магазин-поліклініка, дім-садочок-робота-магазин-поліклініка.

Найперше до них належать досягнення так званого універсального дизайну – термін, що позначає доступність різних місць у місті для людей з обмеженою мобільністю. А це не лише інваліди, люди похилого віку, а й жінки з дитячими візочками. Активістки та активісти уже не один рік в Україні виборюють право на безбар'єрний простір, а з 2009 по 2015 роки затверджена державна програма „Безбар'єрна Україна” [18]. Інша зручність з'явилася із впровадженням у Києві системи GPS та майже точним розкладам руху, що дає змогу відслідковувати, коли прибуде той чи інший транспорт, знати, чи має він салон із низькою підлогою (це позначається значком людини на інвалідному візку). Проте транспорт з низькою підлогою все ж не робить жінку з візочком, не кажучи вже про людей на візках, самотійними. Бо такий тролейбус чи автобус зазвичай зупиняється так, що між тротуаром лишається якраз стільки місця, що ні перескочити його передніми колесами, ні вміститися обома і вже з проїжджої частини заскакувати в салон¹, що знову узалежнює жінку від допомоги оточуючих.

Роблять неприступними для жінки з дитячим візочком численні заклади інфраструктури: магазини, аптеки, кав'ярні, банки будь-які інші установи – всього лиш пару приступок при вході, не кажучи про стрімкі сходи, або ж подвійні двері. Подвоюється проблема пересування, коли жінка керує здвоєним візочком, везучи двійнят чи різновікових дітей, бо у них значно більші габарити і менша маневровість. І таких візочків у дворах в останні роки помітно побільшало, що, припускаю, пов'язано не лише з проявом спадковості, а й використанням допоміжних репродуктивних технологій. Не розраховані, що у людини з'являться діти чи болячки майже всі дореволюційні будинки, сталінки, хрущовки, особливо житло горішніх поверхів.

Але варто зауважити, що тему відсутності підйомників, пандусів, доступності міського простору піднімають не жінки з малими дітьми і не люди похилого віку, а громадські та міжнародні організації людей з особливими потребами, де чимало чоловіків працездатного віку, які між іншим згадують, що це полегшить життя не лише їм. Це також прояв інтерсекційності², адже означає, що й у безправ'ї не всі „звірі рівні”, бо, якщо проблема стосується винятково жінок чи літніх людей, то громадських організацій для її лобіювання обмаль, медія вона не піднімається, а держапаратом ігнорується.

---

¹ Як пояснює Олег Полозюк (Національна асамблея інвалідів України), для того, щоби можна було скористатися відкидним пандусом (ніколи не бачила, щоби ним скористалися), транспорт із низькою підлогою відповідно до відомчих інструкцій має зупинятися не далі ніж за 40 см від бордюрного каменю.

² Поняття, що використовується у дослідженні дискримінації, на позначення перетину ознак (стать, раса, вік, походження, заможність тощо), які за взаємонакладення поглиблюють соціальну нерівність.

Подолати згадувані бар'єри міського простору дозволяє застосування слінгів¹ і переносок. Та те, що це не типовість, а рідкість доводить випадок журналіста та письменника Артема Чапая, який за свої дописи і зокрема статтю «У вас все в порядку?» [26] про досвід паритетного батьківства, тобто повноцінного бАтьківства, зокрема носіння дитини в рюкзачку, отримав від „Ла Страда Україна” відзнаку ґендерної рівноваги Осінь 2012 та десятки обурених коментарів чоловіків, менше жінок, чиї ґендерні стереотипи були таким чином порушені.

Слід зауважити, що більшість користувачок слінгів зустрічаються у центральних районах міста. На віддаленому масиві Троєщина, де малечі повні двори, пару разів лиш траплялися мами з переносками (ерго-рюкзак, кенгуру), жодного разу не запримітила слінго-шарфи, слінги з кільцями та інші базові конструкції слінгів. І тут не так економічний (найдорожчий слінг дешевший за найдешевший візочок), а якраз звичаєвий, стильожиттєвий чинник грають свою роль, бо у спальних районах транслюється традиційніша культура материнства. Тому я не в своєму районі, а від колежанок та з соціальних мереж дізналася про такі пристосування.

Загалом же й у ситуації материнства соціальні мережі та утворювані за їх допомогою спільноти стають багатою ресурсною опорою (інформаційною, фінансовою, організаційною) у подолання меж гетто, у пошуці засобів мобільності. А бува, що такі спільноти можуть виходити за межі мережі контактів і ставати реальними об'єднаннями².

Та віртуальний простір, як це не парадоксально, може не лише звільняти, а й сам витворювати гетто. Приміром, жінки обмежують свої блукання павутиною певним типом сайтів вимушено, зокрема, тими, де вони продають-купують речі для дітей (ДитячийСеконд, Кідстаф, Клумба, Клубок, OLX). І вдаються до цього не так з екологічних причин (антиглобалістських, ресурсовичерпності, солідарності тощо), як з економічних. Така практика особливо притаманна не дуже заможним, точніше, для вищого нижчого та нижчого середнього класів. Про це свідчать такі типові примітки в оголошеннях про купівлю: „не за всі гроші світу”, „бюджетно”, „можна б/в”, „бюджет не більше ...”, чи прохання зачекати з оплатою до отримання «дитячих грошей»³, а в об'явах про продаж вищі пункти умовної шкали оцінок стану речей формулюються як „після однієї дитини”, «з етикеткою, можна на подарунок».

Та найбільше полегшує життя жінки, її доглядову працю, мобільність, зрештою, надає змогу відлучатися з дому залучення інших дорослих чи старших дітей у сім'ї, родичок та родичів, сусідок. Проте це теж залежність, оскільки ці відносини формально не врегульовані, тож через різницю очікувань, трактувань різними людьми правил, своїх прав та обов'язків може провокувати непорозуміння, конфлікти. У зв'язку з цим все більше жінок вдаються до послуг нянь. Нині ціна такого догляду у Києві коливається в діапазоні 30-70 грн. за годину чи від 4 до 15 тисяч гривень за місяць роботи. У той же час за даними

¹ Від англ. перев'язь, тканинне пристосування для носіння дітей, поширене у багатьох народів світу.

² Прикладом такої є „Творчі мами”: <http://tvorchi-mamy.nethouse.ua/>

³ Мовиться про допомогу при народженні дитини, що виплачується щомісячно протягом 36 місяців у розмірі 860 грн. [19].

Держкомстату середня заробітна плата у столиці приблизно 6 тисяч. Тож послуги няні приступні лиш для родин, чий достаток вище середнього, що майже не зустрічається серед багатодітних сімей, розлучених, одиноких матерів, родин, які переїхали з інших місць¹, втекли від насильства у сім'ї, зазнали якихось інших проблем, тобто тих, яким така допомога якраз найнеобхідніша для успішної адаптації, змоги покращити свій достаток та самооцінку працюючи в оплачуваному секторі економіки.

Неможливість вийти на роботу ставить її у повну залежність від інших з родини. А така фінансова несамостійність ще більш посилює геттоїзацію і збільшує ризик зазнати психологічного, економічного та фізичного насильства.

Висновки. Як ми побачили в ході нашого розгляду, просторові обмеження аж до геттоїзації по-різному зачіпають різні групи жінок. Як правило, соціально найвразливіші з них майже не мають вибору, ніж „героїчно” переживати всі обмеження і труднощі материнства. Водночас для заможніших, освіченіших жінок, тих які мають просторові бонуси – живуть у великих містах, у їх середмісті, у добре облаштованих місцях – доступні численні засоби та способи подолання бар'єрів мобільності. Тож для цієї групи матерів питання залишатися в колі дім-двір-торгівельний центр, чи виходити в ширший світ – це питання вільного вибору, який може скоригувати лиш патріархатна традиція оточення. Та навіть при доступі до всіх цивілізаційних досягнень, майже всі вони мають свої „але”, що вимагає постійної уваги до даної проблеми її ретельнішого дослідження для прийняття оптимальних управлінських рішень та реалізації дедискримінуючих соціальних ініціатив.

Щодо подальшого розвитку теми слід зауважити, що таким зокрема чином, тобто через іммобілізацію та геттоїзацію в материнстві, її замовчування жінки стають вразливішими, що грає на руку відтворенню системи нерівності, яка завдяки такому узалежненню може безкарніше дискримінувати жінку (вимушує її отримувати менше, а то й взагалі не отримувати за роботу, займатися всім непрестижним, віддавати власні таланти, ресурси, час, тіло, життя в пожертву, терпіти насильство). Замість робити невідчутною у мобільності та особистісному зростанні ту біологічну підставу, яка в материнстві в рази менша соціально надбудованого, держава, ринок, оточення спекулює на тому, що жінка народжує та годує грудьми, щоби легітимізувати все нові дискримінаційні практики.

Список використаних джерел

1. Altman Julie Cooper Social Motherhood Revisited / J. Altman // *Affilia*, February 2003; vol. 18, 1: P. 80-86.
2. Cha Ariana Eunjung It turns out parenthood is worse than divorce, unemployment — even the death of a partner / Ariana Eunjung Cha. — *The Washington Post*. — 11.08.2015. Available from URL: <http://www.washingtonpost.com/news/to-your-health/wp/2015/08/11/the-most-depressing-statistic-imaginable-about-being-a-new-parent>
3. Chae Jiyoung “Am I a Better Mother Than You?": Media and 21st-Century Motherhood in the Context of the Social Comparison Theory / Jiyoung Chae //

---

¹ Принагідно зазначимо, що подвійної геттоїзації зазнають переселенки, як зазначають у своїх дослідженнях Оксана Міхеєва [17], окрім того, що вони прив'язані до дому, сам дім цей розташований у закритих групах (поселеннях, таборах, санаторіях).

- Communication Research, June 2015; vol. 42, 4: pp. 503-525., first published on May 25, 2014
4. Family and social change in Socialist and Post-Socialist societies: change and continuity in Eastern Europe and East Asia / ed. by Zsombor Rajkai. Brill. Leiden Boston 2014.
  5. Friedan Betty The Feminine mystique / Betty Friedan : W.W. Norton and Co, 1963.
  6. Hanisch Carol "The Personal Is Political: The Women's Liberation Movement classic with a new explanatory introduction" (January 2006) <http://carolhanisch.org/CHwritings/PIP.html>
  7. Mothers, Mothering and Motherhood across Cultural Differences: A Reader. Edited by Andrea O'Reilly . Bradford, ON: Demeter Press, 2014.
  8. Rousseau Nicole Social Rhetoric and the Construction of Black Motherhood | N. Rousseau // Journal of Black Studies, July 2013; vol. 44, 5: pp. 451-471., first published on May 20, 2013.
  9. Trudie Knijn Social Dilemmas in Images of Motherhood in the Netherlands / Trudie Knijn // European Journal of Women's Studies, November 1994; vol. 1, 2: pp. 183-205.
  10. Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» Документ 2789-14 чинний. [Електронний ресурс]. Доступний за посиланням: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2789-14>
  11. Малес Л. Романтичні й неотрадиціоналістські мотиви культури в реакції на урбанізаційні процеси в українському суспільстві / Л. Малес // Український соціологічний журнал. - № 1-2, 2014. – С. 97-102.
  12. Малес Л. Фотографія в соціологічних дисциплінах. Методический аспект / Л. Малес // Визуальная антропология: новые взгляды на социальную реальность : Сб. науч. ст. / Под ред. Е. Ярской-Смирновой, П. Романова, В. Круткина. – Саратов : Научная книга, 2006. – С. 168-182.
  13. Марценюк Т. Гендерна соціологія Майдану: роль жінок у протестах / Т. Марценюк. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://goo.gl/sAsOJi>.
  14. Материнство и детство. Национальные и международные акты о правах матери и ребенка : сб. док. / Туркменский национальный ин-т демократии и прав человека при Президенте Туркменистана ; сост. А.Л. Могилевский [и др.]. - Ашгабат : [б.и.], 2000.
  15. Материнство : журн. для настоящих и будущих мам / Гл. ред. Е. Лаврентьева. - М. : Издательский дом "Паспорт Интернейшнл", 1996.
  16. Материнство: феномен психології та об'єкт виховання [Текст] : навч.-метод. посіб. / Проскурняк Ольга Петрівна ; Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. - Чернівці : Рута, 2011.
  17. Міхеєва О. Окупація, війна та інші можливості / О. Міхеєва // Журнал «Я» («Гендер і локація»). – № 38. – 2015. – С. 7-9.
  18. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів щодо створення безперешкодного життєвого середовища для осіб з обмеженими фізичними можливостями та інших маломобільних груп населення на 2009-2015 роки "Безбар'єрна Україна"». Документ 784-2009-п чинний. [Електронний ресурс]. Доступний за посиланням: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/784-2009-%D0%BF>
  19. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми» № 1751 від 27 грудня 2001 року. Документ чинний. Поточна редакція від 11.06.2015 року. [Електронний

ресурс]. Доступний за посиланням: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1751-2001-%D0%BF>

20. Рубин Гейл Обмен женщинами: заметки о “политической экономии” пола / Г. Рубин // Хрестоматия феминистских текстов. Переводы / Под ред. Е. Заславской, А. Темкиной. СПб. : Изд-во Дмитрий Буланин, 2000. - С. 89-139.

21. Стрельник Е. Украинский традиционализм и дискурс «женской ответственности» за низкую рождаемость / Е. Стрельник // Социологические исследования. - № 8. – 2012. – С. 71-77.

22. Стрельник О. Коммодификация материнства (на примере рынка вспомогательных репродуктивных технологий) / О. Стрельник // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Сер. «Соціологія». – Вип. 1(4). – 2013. – С. 59-62.

23. Стрельник О. Материнська любов як історико-соціальний феномен / О. Стрельник // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: Збірник наукових праць. Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна – Вип. 18. – 2012. – С. 153-154.

24. Стрельник О. Соціальна стигматизація мономатеринських сімей / О. Стрельник // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. - № 4. – 2012. – С. 148-157.

25. Стрельник О. Хорошие матери, хорошие отцы... Гендерная асимметрия социокультурных представлений об ответственном родительстве / О. Стрельник // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного українського суспільства : Збірник наукових праць. Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна. – Вип. 19. – 2013. – С. 367-370.

26. Чапай Артем «У вас все в порядке?» / Артем Чапай // [Електронний ресурс]. Доступно за посиланням: infopom.org.ua/materials/author_column/U_vas_vsyo_normalno/50800

Отримано 10.05.2015 р.

УДК 316.77

Судакова В.М. °

Інститут культурології НАМ України, доктор філософських наук, завідувач відділом

ІНТЕРАКТИВНА ПРИРОДА СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА: СОЦІОКУЛЬТУРНА ІДЕНТИФІКАЦІЯ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ КРИТЕРІЇВ

В статті представлена наукова аргументація концептуальних уявлень стосовно визначення соціальних медіа як специфічної інтерактивної інституціональної підсистеми сучасного інформаційно-комунікативного середовища в аспекті соціокультурної ідентифікації її функціональних критеріїв.